

Emnenr. 64

Fylke: Lagn og Fjordane

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Balestrand

Emne: Død og gravferd.

Bygdelag: Strondi

Oppskr. av: A. Skåheim

Gard: Skåheim

(adresse): Balestrand

G.nr. 5 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Ja nok

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Spjenn Innstebø, Grøneng, Balestrand, 87 år.
 Kulegraver i mange år.

SVAR

1. Vardet inn dauden var at dei var sjuke. Mange "kjende det på seg" - at dei var feige = skulde døy. Mange stader var det avbrå av kattugla varsla dødsfall. Men den brui hev kome burt no. Kloke og synske hundar kunde varsla dødsfall. Og det høyrdest som hundar - eller den måte han gøyde på - ofte kom nor den han vilde bita - eller jaga burt. Serleg i måneljose natter gjest slike hundar ute og gøyde ille kring stinet heile natti. Når den feige var død heldt hundan upp med den gøyngi -
2. Det som var vise i lyarla var alltid pyrebudde på å døy. - Men varel av serlege hendingar rekna dei ikkje på.
3. Ved vorku preista sume etter regni å på gnyde på kven som var feig i året. Men slike varsel var ikkje å lita på.
4. Sum synske folk såg daudingar

fylgjet. Dei såg kjende folk
 gjekk med i det fylgjet. Dei som
 gjekk fremst var dei fyrste som
 laut døy. Etter segni såg dei
 korleis kjende folk skiftet plass i
 den daudingaperti- eller daut-
 ingefylgjet. Når dei kom fremst
 var det visse på at dei var
 flige. Ein synsk mann såg fyre-
 fert. Han såg daudingane dauste
 på vollen. Her er mange døme
 på at folk som ein må tru taler
 sanning har høgt slag som av
 bord- når dei vert kasta-
 framfor utenke dødsfall. Dagen
 etter har dei set- og høgt
 same slag- når likkistebord har
 vore heita. - To synde bønder
 sat ein sumpvadd i timet.
 Brått såg dei det lyse på
 dei aplatot. Dei reiste seg og
 vilde sjå kva det var. Men det
 var ikkje noko uvanleg i
 finna. - Dagen etter vart ein
 mann i det timet drepen av
 ein bjørn. Fire menn kom
 brante med det liket - og
 sette det ned apalen. Blod frå
 liket rann ned på aplatoti
 soleis som dei hadde set
 gjøset kvelden fyreåt. - Dette
 såg både dei mennene som
 hadde rundra seg over den
 gjøskan dei hadde set ned apla-
 toti. Dette hende 1880. -

5. "Helligmaur" er eit ukjent ord her. Men "feigdalus" kalle folk i m. Lusa, posen var på ryggen. Der heldt feigdalus til. Tyre dødrfallet gjekk det hol på skinnet, og lūs kramp ut i so stor mengd at det krante lūs alle stader både på kropp og blode. - Ei gamal kona visste vel i m. at delle hadde huddt på ein gard. -

6. Helhingur er ukjent ord her. Men gamle folk kalle i m. kor i m. åtelag svake - (trådde etter m. åt) mange vart eit bil for dei skulde døy. Dei var i m. åtande. Slik m. åtning nemnde dei feigda = græden. Friske folk som gikk i hardt arbeid künde seja at dei vart grædande svalfne. -

Dødslega -

7. Dei hadde ingi trå i m. hvor ein helst skulde døy - og dei flykte i skje sengi med tenke på det. -

8. Ukjent her -

9. Det hende at dei som låg, og skulde selast tykte dei fekk for lite frisk luft. Då opna dei ljoven eller glasset -

10. Det var vanleg at dei som vart liggjande og venta på døden - sende bud eller preste. -

11. Det var stor høgtid i heimen når presten kom til den sjuke - Dei vaska og pynta heimen

som til ei stor helg, - og kvar
 eller si råd gjorde det so fest-
 legst som dei künde. For mange
 i heimen vart dette iugløymande
 dagar. Folk i heimen - og gantiger
 i grundi, slike som lite var god
 til å fara til kyrkje - var i lag
 med den sjuke til nattverd. Dei
 hadde då samla seg kring prestens
 attmed den sjuke, - som låg i sorge!
 Dei rekna det sers verdfullt at
 dei til minne um Jhu frødes-
 verk - og til tittu på hans
 kraft til livens oppstode künde
 få njota nattverd saman med
 ein kjor, som dei visste snart
 skulde dø. Denne heilage hendingi
 gjorde og mykje til at det
 kom stille frød i hugen på
 den sjuke, - og det kom i stork
 var til dei som skulde leva att
 i heimen. Ved den hjartelege
 måte prestens künde gjera dette på
 kyttle han folketungen til seg, - og
 hendingi künde få verd for dei
 som ofte elles syntu liten godting
 til kristeleg tret og arbeid med
 å halda hui levande. -

Ende dette i heimen, der
 di ikkje künde gjera noko for
 prestens reiste han allstraks han
 var ferdig med nattverden - og
 hadde lala med - og teke siste
 avspil med den sjuke. - Var det

på gade-gaardar som låg langt
frå prestgarden vart presten eller
nærkerden bidden til middag
i lag med husbonden på garden
- og ofte i lag med nokre av
dei mest vordne bøndene i
grendi - Både for det kristelige
sambandet - og for godt granne-
lag vart slike minne sers vert-
fulle. -

12. Når dei skyna at det vart dåden
sende dei bad til dei norskylde,
som gjerne vilde helsa på den sjuke
for riste-gong. Det hende og at
det på sokkeringi vart oppgjort
mellom grannar um gamal strid
- og signing vart lese eller sagt
til dei som skulde leva att -
Slike minne frå ei avskiltsind
kunde verta til styrking for ei att.
Det er og døme på at ein borte-
far - ein - av dei siste dagar han
levde - velsigna dei yngste av
si att. Han sa då kva han
vilde gjera, og han bad den
ringje gutten eller gjenta leggja
seg på kne med sjukeringi. -
For dei som fekk slike signande
bender over hovudet sitt vart det
heilage minne. -

13. Dei som hadde vore vorne med
å halda god orden i det dei
arbeidde med sa ofte greiddt
i frå korleis grovpet og skifte
skulde vera. Ei kona sa at då

mannen hennar var død - slapp
ho å tenkja på korleis alt skulle
verta. Ho kunde berre fylgja den
avgjerd som mannen hennar
hadde teke i alle måtar.

4. Tidi mellom dødifallet og gravferdi.

14 Det mest vanlege ord som dei
nyttla her var - selast. -

15. Dei lydde etter inn dei anda-
eller kjende etter inn hjarta sloz.
Dei kjende og på kroppen - inn han
var vorken kald. Nokk av det
første dei kjende på var føtene.
Dei talte inn at dei selast
nedanifrå. Føtene var dei først
livlaure. For dei som dögde
på den måten tok det lengst
tid for dei sovna heilt inn. -

16 Ukjent her -

17. Dei lagde straks ned augneloki

18. Dei tok ein klut under hoka
og knytte han over hovudet so
fast at munnen var attlaten.

19 Um dødifallet sende dei først
melding til næraste skyldfolk
og næraste grannar.

20 Slik vitung var send på
snøggarte - og lettaste måte -
og det var noko heilt anna
enn jordferdsbodi -

21. Ukjent her. Men trøfarte hundar
synte ofte teiken på sorg; når
husbonden var død -

22 I det romet der den avlidne hadde

selast let dei fyrst opp glaset -
Det er ukjent her at dei stogga
klokka. -

23. Liket tok dei ofte straks
ut av sengi - og "lagde det
fram" - jammast på eit bord.
Det kunde og at dei let liket
vera i sengi til kista var
ferdig. Det var ikkje alltid i
hasti gjort å få laga ei skap-
leg likkista. Det kravde både
gode bord - og ein dugande
snekker. Med tanke på dette
var det mange trossfulle
menneske som hadde likkista si
ståande podig - lenge före dei
var sjuke. Kom det so uventa
dødsfall i stii eller gundi
var kista nytta - til den
fyrste som fall frå. Det kunde
sleis at ein mann kunde få
si likkista laga mange gonger;
avdi kista vart nytta til
andre. -

24. Hadde dei ikkje kista ferdig
lagde dei jammast liket på
eit stort bord - med det same
dei tok det ut av sengi.

25. Det kunde vera so yms.
Dei hadde jammast ein kvitel
eller åplode under liket på
bordet.

26. Talkeingi av ordet "likstrå"
er noko uklår - tinn "det gield
halmen i sengi der den avlidne

døydde - eller um det var det
 liket hadde under seg i kista.
 Kanhende kan ordet rykkest i bae
 disse meninger. Men i kista
 var det her hvelasjon som
 var lagt under liket -

27. Sengehalmen var brend straks
 eller dødsfallet. Forleg var dette
 gjort normalt og fort i um det
 var smittsam sjukdom. -

28. Arbeidsklæde - og sengeklæde
 var ikkje brende. - Dei var
 kokte og godt reingjorde -

29. Lipestrømpe - inderlaget for liket
 flegde kista.

30. Dei vaska - og "pynta liket"
 straks dei tok det ut av sengi -

31. Det var alltid ei morskyld
 kvinna som gjorde det. Det var
 rekna for ei òra. Det hende
 at kvinner hadde tinga seg
 retten til det fyre dødsfallet.

32. Liket var pynta - alt
 etter som rådri kunde vera.

33. På kvinner var låret
 fint stelt. Men var ofte
 klippet - og fint kjemde -

34. Det var ofte so at menn
 hadde skjegg - og da var
 skjegget fint klippet. Det hende
 og at dei var raka - (barberte),
 men det var mer sjeldan. -

35. Armane var jamrast under
 lakent, so heddene syntu ikkje. -

36. Ja. -

37. Ukjent her -

Likkbløde.

38. Dei sa sveipa liket. -

39. Likkblødi nemnde dei likblaken -
eller likkløde. -

40. Likblakenet var so stort at
ein skulde kunna sveipa heile
liket vel inn i det -

41. Ukjent her -

42. Nei

43. Det er ukjent her at brud-
gomskjorta - eller brudavok
vart nytta til likeskjorta -
Mange hadde likeskjorta - og
likklødi liggjande forðige

44. Likkblødi skulde helst vera
av lin. Men kommitt vart og
nyttar

45. Det kunde vera so ymse.

46. Ofte hadde dei kvile,
sydde sokkar på liket, sko
hadde dei sjilkan på liket. -

47. Konar hadde ofte ei kvit
linhva. Her er døme på at
ei kona avgjorde sjølv kva
for ei hua som skulde fylgja
henne i kista -

48. Pyntingi av liket laut vera
som vadi gav høve til. Det
var ikkje likt for alle.

49. Ukjent her -

50. Det var ikkje blonder
på likklødi. Kista var ikkje
pynta. Ha var svart. -

- 51 Kring 1900.—
 52 No kjøper dei berre ferdige
 likklede. Både lin, bomulls-
 lakem og papir vest nytta—
 alt eller som rådi jr.—
 53- Ja, jammast.
 54 Ukjent hos—
 55 Dei var varsome—im den
 au lidne hadde dregdd av smitt-
 sam sykja
 56 Ukjent hos—
 57 —"
 58 Ja, mange hadde kista
 ståande ferdig. Det var og
 mange som olja kista si
 innsettfullt, so ho kunde
 halda seg sterk—og vara
 lengre i gendi—
 59 Dei eldre likkistor folk
 kan minnst var magla
 & ikop—
 60 Nauleg var det tri baste-
 togbyklar på kvar sida på
 likkistor til vakene.—
 61. Ein snikkar i gendi—
 62. Kista var svart. Dei måla
 med kjønnsrøyk—
 63 Kring 1914.—
 64 Ukjent hos
 65 Heolarson
 66 Fjell med fin heolarson.
 67 No vert alle likkistor kjøpte
 ferdige. Dei er jammast kvite.
 68 Ukjent hos — *) Jå rida 11—
 69 —"

74. sp. 68. Her er minne um at
ei kona kring 1898 lagde
bibel og salmebok på kista
til mannen sin - over hovudet
og ei sokk over fotene. Dette
låg på kista til gravferdsdagen.
Då tok ho det av.

70. Dei hadde jannast ein krans
eller kross av blomar på kista

71. Ukjent her -

72. - " - "

73. - " - "

74. Då liket skulde verta lagt i
kista var det vanleg at dei
noraste i alle - og grammar
kom til syngjehutt. Der vart
det sungen - og lese. Var det
ein kvinne som kunde tale vart
det og gjort. Ofte vart kor-
aren i kirken bedin um det,
eller det kunde vera ein kjend
kristen forkynnar. Dei sa dei
skulde leggja (her nemnde dei
namnet) i kista. -

75. Det var ei stille - og høg -
kidsam samkoma. Dei fekk kokeje
mat eller drikk, - og der var
aldri dans.

76. Kista hadde dei i rimekatten
året på ein sval (kjøleg) stad
h. d. i kjellaren. Um vinteren
stod kista ofte på låven. -

77. Ukjent her -

78. Kokor sers prydnad der kista
stod - vart ikkje gjord. -

Tillegg til nr. 91.

Overlorer Jon Laberg
1859 - 1948

fortalte at han kunde
minnst at bestemor hans
var eit kvitt lakei over
herdane på gravferdsdagen
for bestefaren, som døde
1867. Gravferdi var på Ornes i Logn.

x

3. april 1957
A. Sk.

96. For norsk tradisjon - er det ukjent her. -

97. Det lindra sorgi å finna medkjimla - og å få styrkande trøst. Mange av dei gamle var sterke til å trøste kvarandre i tru og bøn. -

Syngja ut liket. -

98. Gravferdi var alltid ein kvardag - aldri ein søndag. Det var ingen fast gravferdsdag, men jordferdi var gammalt 8. dagar etter dødsfallet. -

99. Det vanlege ordet her er "jaraferd". -

100. Avskil i heimen pella seg eller kistens hussomet var... Det stova liti tok dei ofte avskil ute på tunet. Kista vart då sett ned, og gravferdslyden stod kring - eller ved kista. Det vart både sunge og kala ute og ¹⁰¹Loket vart ikkje teke av kista då. Dei som vilde sjå liket laut mōla fram - og sjå det fyrst. -

102. Ukjent her -

103. Dei sette eit - eller fleire lys på kisteloket. -

104. Rådi var avgjerande. Det var elles ingen skilnad.

105. Dei tok ljosi av - og sløkte dei. -

106. Ukjent her -

vera stilt og fredsam. Dette galdt alle - enten det var gard, lüsmannsplass eller annan busstad.

90. Dei skulde syna fin sønd- og ikkje gjera noko som folk skulde tykkja ikkje søndre seg for ein heim i sorg.

91. Det ^{folk} var tid meir med syngjetid var vel i røyndi ukjent. Men kring 1900 var det same som folk til å bera eit svart band um armen. Dette var meson.

Kvinner bar svarte hovudklutar i den tid dei gjekk med syngje- binnad. Elles ~~bar~~ der ~~der~~ kvite hovudklutar. -

92. Det vanlege arbeidet künde dei gjera. Men dei skulde syna alvorleg spaklynde - og ei fredsam livsferd. Dei måtte ikkje dansa - eller spela kort.

93. Støffull syngjebinnad var det vadt sjeldan å sjå. Dei gjekk i dei beste klødd dei hadde.

Sjå elles nr. 91 -

94 Ukjent hos -

95 Her det var folk som vilde "bera seg" sa dei at det laut brukast godt vit, eller dei måtte syngja med måte. Sker medkjinske vann dei som künde bera tung sorg med sjelstycke. -

leidas for kvar natt. Når dei kom inn kvelden tok dei til med å syngja og lesa. Det gjorde dei både ein og fleire. Men natti var ofte lang, og dei som var i vakertova skulde halda seg vakne. -

Da dei var trøytt av å lesa og syngja tok dei til å gita gåtor - og heldt gaman med ymse slag leikar. Ved slike tidar trøyte kunde nattelinas para fot. Likevel var det jarnar so at dei var leide av deile og. - Dei hadde feila med, og då tok dei til å dansa. -

På desse samkomne hadde det upphavely vere so at ved tilskipsingi av våkenetene vilde grammar i sin lugg fylgja den avlidne inn i evherium med sine gode yuskje og halde buste dei vunde ånder som kunde melinka den daude i å nå fram.

Men dette innhaldet kom bust. På resten var dansen det fremst for Kåte ringdomar. Vakertovone kom til å leggja skugges over si eigi natt. Lide våkenatt med dans her i

107. Ljosi tok dei av kista med det same dei var liket ut. —
- 108 Ljosi stod att heime. —
- 109 Dei som vilde gjera det sunnframt høgtidramt let det brenna lys siste natti i gamal tid. Dei vakte og låg ved kista. Men det vart ingi troyst ved det. — Det vart heilt den tunge stadfering at dauden hadde like sitt. Difor vart dette heilt nedlagt. I sine stader luv det berre att i greide segner inn det. — Den levande troyst er berre å finna ved krafti frå ferdis, kvin på iuppeloda lag det ewige liv. —
110. Det er segner inn at dei skulde vaka ved lekkipista kvar natt liket stod heime. Det var jannuar i alt 7 vaker, og dei nemnde det "sjond". Det var mest ungdomar som vakte. Ei tid var det so at dei i vakerstova skulde halda so mykje iro som råd var. Det skulde halda dei vande andene lunte frå den avlidne. Rattor kunde vera ei plaga. Dei kom og vilde eta av liket. — I vakerstovor var det elles so at det skulde vera ein

museet er likdøe. -

125 Ja.

126 Ja, gammel lid skulde dei
ikkje seja kista ned. Var det
langt å bera - byttest dei
inn, det medan dei heldt kista
uppe.

127 Ukjent her.

128 Kommer og menn gjerd i
lag på heile gravpodi. -

129 Ukjent her

130 Ja nr. 128 -

131. Det er - og her vere vanleg
meining. -

132 Ovesport var ukjent her.

Men ved mange slektsle stotte
dei hadde line - eller gravlar.

133. På Tjuegum, der kyrkja
ligg hadde dei ofte pynta
hovudveggen.

134. Ja, no heist dei flagg.

Flagg var ikkje vanleg på
gardane her for kring 1905. -

135. Flaggning er lukna på ora
for minnet inn den avlidne.
Her skal det seg mykje om den
avlidne var. Vanleg er det
alle noraste slekt - og noraste
grammar som heist flagg. -

136. Jannart høste dei flagget
til topps var dei høyrde kyrkja
ringde - og gravpodi var
ende. Men det er og drome på
at dei hadde flagget på halv
stong heile dagen til endes.

- bygdi var våren 1891. —
 Då var det ein gammal
 Kårmeann som var død. —
 I slike høve pekte dei hendingi x)
 meir som glede — enn som sorg.
111. Leste våkenatt her var 1891. —
 112. Ukjent her —
 113. — " —
 114. Fram til innlag 1905 måtte
 presten ikkje i heimen. Men
 no er det vanleg at han gjir
 det. —
 115. Vanleg skikk part dette
 i 1920 åsi. —
 116. Fyrr den tid var det van-
 leg at læraren i bygdi måtte
 i heimen og talle då dei
 var kirta ut. Her var det
 klokkaren som gjorde det.
 Han leide og songen. —
 117. Ukjent her. —
 118. — " —
 119. Det var alltid dei noraste
 skyldfolk som var liket ut, or
 hurt. —
- x) Tillegg til nr. 110. —
 Dei som var i vakertova fekk
 mat inn natti. —
120. Nei
 121. Her det same skikken endå —
 122. Dei var lipkirta ut med
 potenden fyrr.
 123. Ukjent her —
 124. Likdør var ukjent her.
 I Østerstad-stova på Linnfjord —

145- Dei hadde line - eller
grammar. -

146 Dei rykka den øyken
dei hadde utan mynne til
kva lit, det var på haan.

147 Ukjent her -

148 Dei kroyde so seint at
dei som gjekk kunde fylgjje
med.

149 Ukjent her -

150 Ein norrygd til den avlidne

151 Ja.

152 Ukjent her

153 -" -

154 -" -

155 Det var gamal tru at
det skulde vera lukka å få
døy ein søndag. -

På kyrkjegarden.

156. Dei norrygde lyfle kista
av - og var liket til gravi.

157 Ukjent her -

158 -" -

159 Dei norrygde. Hadde dei bore
liket lang my laut grammar
ofte bytast inn, å vera -

160. Ukjent her -

161 I gamal tid møtte prestun
med gravi, no møter han i
kyrkja.

162 Ukjent her -

163 Ja, etter innlag 1920 eri
er det vanleg -

164 - Sjå nr. 139 & 141 -

var sorgi var stor. —

137 Der dei kunde høyra kyrkjekvaka pella dei seg etter det, elles hørte dei fløyset på full stong, då dei som hadde vore i gravferdi kom heim frå kyrkja.

138. Med fløyting er det best framleis same skikk —

139 Til kring 1905 stoppa dei ofte og song ved kvar gardveg dei for forbi. Ved gravferder frå Kvalheim ved Busjøorden hadde dei denne vis. —

140. Her var gravmane med i gravferdi. Frå gardene elles gjorde dei ikkje noko tuten til likpyljet. —

141. Her var det vanleg at dei hadde likferdi til kyrkja. På likbåten var det ein eller fleire som hadde god songvøyst. Dei song på ferdi. Når det var godt vert, — og fjorden låg stille og blank var dette sær minneriket — og høgdramb. —

142 Ukjent her —

143. 7 Tjugiminstodi der kyrkjesbåtane lagde til lands var ei hella dei sette kista på, då dei var liket i land. Denne hella nemnde dei Lipesteinen.

144 Frå Lipesteinen skulde dei bera kista upp heilt til gravi.

178. Ekjent her.

179. Mellom dei andre gravene.

180. Ved gravferd for born som ikkje var døypte skulde dei ikkje ringja med kyrkjeklukka - og ikkje syngja ved gravi.

181. Dei måtte ved ei omor gravferd - og sette likes ned i gravi. - Dei stekte dei og inn i under kyrkjeveggen eller kyrkjegolvet eller i kyrkjemuren.
Gravid.

182. Det vanlige ord her er "jæraperd".

183. Ein mann av noraste skyldfolket bad til jæraperd.

184. Det bad noraste kyrklyfolk og gravnar. Dette var gjort alt etter den råd dei hadde. Ved store brudlaup bad dei gjerne i ein vidare krets -

185. Han som gjekk med badi hadde verklege søndagsklæde. Star var det ikkje vanleg at han hadde.

186. Han skulde fara fram med spaklynde og ålvor.

187. Han helsa frå den eller dei som kosta gravferdi - og skulde spørja om han eller dei som stort bedne vilde vera med og fylgja den avr

- 165 Ukjent her -
 166 Ja -
 167 Det her her var so lenge
 ein veit av.
 168 Den vanlege nemning
 kulegravar.
 169 Kulegravaren kasta iipp
 gravi inn morgon - gravferds-
 dagen.
 170. Ja, det var folk i grav-
 ferd som kasta att gravi.
 171. Etter jordferdingi var det
 vanlig på Vangenes at
 grammar tok ein neve torr
 mold og kasta på kirta.
 Dei sa at dei "gav"
 den avlidne det. ~~I dette~~
 172. Med dette fylgde det ynskje
 at den avlidne skulde veta
 til mold - men at han
 og på den store dagen
 skal standa iipp att til
 evigt liv. -
 173 Ukjent her
 174. Dei gjorde ofte lite til
 å pynte gravene.
 175 Dei som held gravene
 vedlike vil gjerne dei skal
 vera pynte til kvifsimhelgi. -
 Uvanlege minne.
 176. I gammel tid gjorde han
 ikkje det -
 177. Dei tok kirta inn kyrkje -
 muren.

- 193 Ukjent år -
 194. Mei.
 195. Mei
 196 Dei bar sendingi med reg.
 197 Dei gjekk i vanlege helge-
 pleade.
 198. Det kinde vera so ymse.
 Gjekk dei med sending - og
 ikkje var med i gravferdi - fekk
 dei stinkom mat. Fekk det
 sending til slike heimar som
 hadde liti råd, da venta dei
 ikkje å få nok.
 199 Ukjent år -
 200 - "
 203 Mei
 204 Jan.
 205 Kransar tok dei til å
 senda kring 1916. På
 det tid var det mangt
 som skifte. Folk fekk
 meir pengar mellom hendene.
 206. Dei nytta liti blomar til
 gravferdene. Det år bil det
 var blomar nok, å prima bratt
 dei kranseme sjølve. Men haust-
 ane laga dei kranse av lyng.
 207. Dei noraste - og når det
 var tung ²⁰⁰⁹ lagde kranse med
 sløyfor. Dei fyrste som tok til
 med det. Var i slutten av
 1890 åri.
 208. Or det mangt kranse vert
 dei fleste lagde i gravi med
 kiste. Dei største kranseme

lidne til gravi. Det var da
sagt hva bil på dagen
dei skulde møte fram.

188. Det kinde vera so ymse.

Hadde han fare langt og han
kom til skillingar fikk
han ofte mat -

189. Var folk utomim bygd
vart bedm - sende dei ofte
brev. Etter at telefonen kom
i bruk var det ofte telefont.

190. I store gravferder kom folk
ofte kvelden fyre gravferd-
dagen, im dei hadde sagt

å fara, og dei var der da
til morgonen etter ^{gravferdi} anleg

varle gravferdi ein dag.

191. Fra umlag 1880 fikk

dei som var med i gravferdi
kaffi og smørbrød som dei
sjelve smurde på - da dei
kom fram, fyre gravferd-
høgtidi tok til. Ofte trakk
dei meir på kaffien og
maten - enn å syne vordmat
for den avlidne.

Etter gravferdi var
det full middag. Ei god
stund etter middagen var
det kaffi med mange sortar
brød - og kakor - med smør,
ost og mange sortar på-
legg.

192. Ukjent tid. - Det skulde
vera god gjestebodsmat.

ungdomstus eller skule. Der
 er det bordet a - alt eller
 råd og høve. Er det full
 middag for dei kopi med
 kaker ei stund etterpå. Er
 det kopi med smørbrød vel
 det alle ei bordet a. Presten
 og klokkeren er jammast
 med på desse samkomne.
 Til drikk med bordet for
 dei vanleg vörteröl og bris.

Ved slike gravfester
 kinnogjer dei ofte ved lysing i
 bead at dei som vel fylgja
 til grav er lijarleig vel
 komme i heimen eller der
 minnetogtidit tek til. Då
 vert det ikkje lude på
 annan måte.

Lysing kjem fyrst
 inn dødfallet og etterpå
 inn gravfoti. Tine lyer
 berre ein gong.

211. Gja' nr. 210. -

212. Her i bygdi vart det
 vanleg med lysing inn
 dødfall i 1930-åri. -

Balestrand, den 3. april 1957

A. Skåshem. -

vert - da lagde uppe på gravi -
 209. Dei kranse som vert
 lagde på gravi ligg der
 til dei vert so tørre at
 dei vert tekne bort. Turre
 kranse vert det ikkje teke
 vare på. - Ved store grav-
 ferder vert stindom lagde
 sylvekranse. Dei ligg på
~~gravferda~~ til dei tek kista ut
 til gravi. Eller gravferdi vert
 slike kranse ofte hengde
 på veggen i heimen - eller
 dei vert gjevne til bygdemuseum
 til minne om den antikken. -
 210 Dei gammaldage gravferdene
 krevde mykje arbeid og stor
 fyrsteking. Bondar som stort
 seg godt hadde jararods-malt
 ståande ferdigt. For heima-
 bryggja öl skulde dei ha.
 Og da vert det ikkje tid å
 mella til ei gravferd. Dei hadde
 da malttunna full med
 malt. Ho stod på ein turr
 stad. Det var sterk brenn på
 tunna, og eit lok med
 järnkumpå. Dei lerte tunna
 att med eit sterkt lås. -
 Like store grav-
 ferder slutta dei med kring 1905.
 Ho er det vanleg at dei som
 er med ved gravi - etter jord-
 festingi vert bedne med til
 samkomma på hotell i bedehus.